

СОЦИАЛНА РАБОТА И БЛАГОПОЛУЧИЕ В СЕМЕЙСТВО С ДЕТЕ С УВРЕЖДАНЕ

Мария Хр.Сиракова,

Докторант,

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме: Семейството като клетка е много важно в живота не само на човек, но и на обществото и държавата като цяло. Семейството става за човек източник на любов, подкрепа, запазване на традициите и обичаите.

Днес семействата, отглеждащи дете с увреждане, са социално уязвими категории от населението. В такива семейства едни от основните потребности са: медицински и социални услуги, а месечният доход е доста под средния.

В статията е направен литературен обзор на същността на уврежданията в детска възраст, както и влиянието на увреждането на дете върху благополучието на семейството. Представена е и кратка характеристика на социалната работа със семейства с дете с увреждане и ролята на социалната подкрепа за благосъстоянието на семейства с дете с увреждане. Описани са социалните услуги за семейства с дете с увреждане в България, както и помощите, които държавата отпуща на всяко дете с увреждане и неговото семейство.

Ключови думи: увреждане, деца, семейство, социална работа, благополучие

SOCIAL WORK AND WELL-BEING IN FAMILIES WITH CHILDREN WITH DISABILITIES

Mariya Hr. Sirakova

PhD student

Paisii Hilendarski University of Plovdiv

Abstract: The family, as a fundamental unit, plays a crucial role not only in an individual's life but also in society and the state as a whole. Families serve as a source of love, support, and the preservation of traditions and customs.

Today, families raising children with disabilities represent a socially vulnerable category of the population. In such families, basic needs include medical and social services, while the monthly income is significantly below the average.

This article provides a literature review on the nature of disabilities in childhood and explores the impact of a child's disability on the well-being of the family. It also presents a brief overview of social work with families with children with disabilities and the role of social support in the well-being of these families. The article describes social services for families with children with disabilities in Bulgaria and the assistance provided by the government to each child with a disability and their family.

Keywords: disability, children, family, social work, well-being

Увод

В съвременния свят съществуват множество различни увреждания на детското развитие. Броят на децата, страдащи от увреждания се е увеличил драстично в сравнение с предишни години.

Семействата на деца с увреждания се нуждаят от пълноценна подкрепа от различни специалисти (логопеди, психолози, учители, лекари, социални работници и др.), които се грижат за развитието и благосъстоянието на децата им. Често срещано явление е отказът на родителите да приемат, че детето страда от определен вид увреждане. Важно е да се повиши нивото на информираността на семействата относно същността на уврежданията на детското развитие, както и методите за ефективно подобряване на състоянието на децата. По този начин родителите ще се чувстват по-спокойни и уверени да приемат без страх нарушението.

Изложение

1. Същност и класификация на уврежданията на детското развитие

Децата с увреждания са много разнообразна група от населението. Те включват деца, които са родени с генетично заболяване, което засяга тяхното физическо, умствено или социално развитие; тези, които са претърпели сериозно нараняване, хранителен дефицит или инфекция, която е довела до дългосрочни функционални последици; или такива, изложени на токсини от околната среда, които са довели до забавяне на развитието или нарушения в ученето.

Една от традиционните класификации на уврежданията при деца определя следните видове нарушения:

- *Когнитивни увреждания* - Включват умствена изостаналост, както и специфични обучителни трудности при деца с интелект в норма.
- *Двигателни увреждания* - Включват ограничения при ходене и използване на горните крайници. Някои двигателни увреждания също засягат говора и преглъщането. Тежестта може да варира от лека до дълбока.
- *Зрителни, слухови и говорни увреждания*
- *Поведенчески разстройства* - В по-голямата част от развиващия се свят ресурсите за грижи за психичното здраве са много по-ограничени от тези за физически грижи.

Уврежданията в развитието налагат огромни лични, социални и икономически разходи поради ранното им начало и продължителността на живота на зависимост, която често произтича. Децата с увреждания често имат ограничени възможности за образование, а с напредването на възрастта – ограничени възможности за работа, производителност и качество на живот.

Основните въздействия на уврежданията в развитието във всички страни се понасят от семействата на децата като резултат на преживявания, които трудно могат да бъдат количествено определени. Тези преживявания включват стигма, изгубени надежди и възможности, дискриминация, повишен стрес и ежедневни предизвикателства, породени от увреждане през целия живот, недъг и социална изолация.

2. Влияние на увреждането на дете върху благополучието на семейството

Семейството може да се концептуализира по много начини; в основата на всеки е фундаментална идея за структурата на семейството и неговата функция в обществото. Някои определят семейството често като споделяне на домакинство, съвкупност от

индивиди, живеещи заедно. Други определят семейството въз основа на родството. Семейството е група от хора, които споделят общи предци или основна социална единица, състояща се от родители и техните деца. Съществуват хиляди твърдения, които посочват, че биологичното родство е определящият елемент на семейството, докато опонентите твърдят, че семействата могат да бъдат смесена колекция от индивиди, свързани чрез брак, осиновяване, партньорство или приятелство.¹

Благополучието определя как хората живеят живота си, т.е. субективния аспект. В началото благополучието се е измервало единствено чрез удовлетвореност от живота. Направени изследвания обаче водят до добавянето и на други аспекти на живота като работа, финанси, връзки, здраве.

Въздействието на това да имаш дете с увреждане надхвърля засегнатото дете и засяга цялото семейство. Същност, родителството на дете с увреждане може да представлява уникален и сложен набор от предизвикателства. Родителите и хората, които полагат грижат за деца с увреждания, имат по-голяма нужда да се застъпят за детето си, като често се случва изпитват трудности и несигурност при договаряне на медицински и помощни услуги. За деца в училищна възраст тези трудности могат да обхванат и училищната среда. Родителите са подложени на допълнителен натиск при преговорите за възможностите за образование и управление на планове за подпомагане на обучението на детето им, т.е. масови училища, помощни класове, държавно образование срещу частно образование, независимо училище или домашно индивидуално обучение.²

В допълнение към тези съображения, наличието на дете с увреждане вероятно ще постави значително финансово напрежение върху семействата. Ако детето отговаря на условията за Националната стратегия за подпомагане на хора с увреждания, някои от тези разходи може да бъдат осигурени, но рядко се покриват всички разходи и това може да бъде усложнено от загуба на доход. Тези практически опасения често засенчват всеки емоционален стрес, свързан с отглеждането на дете с увреждане. Емоционалният стрес включва несигурност по отношение на родителската компетентност, скръб за бъдещето. За родителите наличието на дете с увреждания може да увеличи нивото на стрес, което оказва влияние върху психическото и физическото здраве. Стресът като фактор за семейното благополучие води до затруднения при намиране на подходящи и достъпни грижи за детето. Разходите от семейния бюджет за медицински грижи и други услуги може да бъдат огромни. Всички тези потенциални ефекти биха могли да имат отражение върху качеството на връзката между родителите, техните условия на живот и бъдещи взаимоотношения и семейна структура. Да имаш дете с увреждания може също оказва влияние върху разпределението на времето и финансите на родителите. Ако семейството включва и други деца, в повечето случаи грижите за тях остават на заден план, което също оказва неблагоприятно въздействие върху семейните взаимоотношения.³

Необходими промени, подпомагащи подобряване качеството на живот на семейства с дете с увреждане:

- Ранно установяване и навременна подкрепа за развитието на децата с увреждания
- Подкрепа, за лицата, полагащи грижи за децата с увреждания и със затруднения в развитието

---

¹<https://www.encyclopedia.com/social-sciences/applied-and-social-sciences-magazines/introduction-concepts-family>

²<https://www.carersaustralia.com.au/wp-content/uploads/2020/08/How-Does-Having-a-Child-with-a-Disability-Affect-a-Family.pdf>

³<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18060488/>

- Допълнителна подкрепа за детските градини и училищата, за да станат по-приобщаващи
- Подпомагащи технологии и учебни материали
- Изграждане на достъпна физическа инфраструктура
- Преодоляване на стереотипите и дискриминацията
- Промяна на медицинския подход

3. Характеристика на социалната работа със семейства с дете с увреждане. Роля на социалната подкрепа за благосъстоянието на семейства с дете с увреждане

Социалната подкрепа е може би най-хуманното измерение на социалните отношения като цяло. Развивайки този аспект, Weiss (по: Caron, J., S. Guay, 2005, 17–18) описва пет основни функции, които произтичат от тези отношения и служат за поддържане на баланс между хората:

- Емоционална подкрепа,
- Социална интеграция,
- Възможност личността да се почувства полезна и необходима, потвърждение на нейната стойност
- Предоставяне на конкретна материална помощ.

Това на практика са функции на социално-подкрепящия тип отношения – както като цяло в устройството на едно общество, така и в по-тесния и частен смисъл на помагащите отношения в професионалната социална дейност. / Механджийска, 2018 /

Йерархичната таксономия на Лайрайтер разделя социалната подкрепа на два основни фактора, които са разделени на пет категории:

- психологическа форма на подкрепа, която съдържа:
  - близост, съпричастност, доверие и свързаност ;
  - подкрепа и поддръжка на самооценката;
  - свързаност с групата, интеграция, принадлежност към дадена социална мрежа със съответните права и задължения. Принадлежността се изразява в съпричастни ценности и норми, оказване на подкрепа и помощ при взимане на трудни решения;
  - емоционална подкрепа /обич, обгрижване, уважение и ценене/
  - ориентиране, решаване на проблеми на когнитивно ниво;
- инструментални форми на подкрепа:
  - информация, съвети, които съдържат стратегии и начини на поведение, за които личността до този момент не е достигнала;
  - финансова помощ;
  - материална помощ и услуги;
  - практическа помощ;
  - интервенция

Получаването на оценка от другите е също вид социална подкрепа. Получаването на позитивна оценка се възприема като признание на способностите на дадена личност, от друга страна, негативната оценка може да доведе до увеличаване на мотивацията и по този начин да се оцени правилно и да се оцени правилно и да се развие поведението на личността (Найденова, 2006).

Взаимовръзката между социалната подкрепа и здравето и различните видове стресори са дискутирани в съвременната литература, като взимат под внимание три основни дименсии: стресори, социална подкрепа и здравето на личността. В науката съществуват два основни модела :

- **Модел на директен ефект** – социалната интеграция , принадлежността към групата, близостта с околните се отразява директно върху здравето на човека и върху неговата удовлетвореност;
- **Модел на „буфер ефект“ на социална подкрепа**- социалната подкрепа е само посредник, който може да усилва или намали психическите ресурси на личността и способността му да се справя с трудностите и стреса.

Благополучието определя как хората живеят живота си, т.е. субективния аспект. В началото благополучието се измервало единствено чрез удовлетвореност от живота. Направени изследвания обаче водят до добавянето и на други аспекти на живота като работа, финанси, връзки, здраве. Оценяването на нивото на удовлетвореност от живота като цяло или с различни домейни на живота (работа, семейство, здраве, финанси и др.) води до косвено сравнение на текущото състояние срещу техните очаквания.

Повече от 20 години изучаването на психологическото благополучие е ръководено от две основни концепции за позитивно функциониране (Ryff, C.D., 2005):

Първата концепция прави разлика между положително и отрицателно чувство и дефинира щастието като баланс между двете. Концептуални и методологически разработки са построени на това ранно определяне на благополучието. Постулираната независимост на положителни и отрицателни чувства се свързва с неуспеха да се направи разлика между интензивността и честотата на чувствата. Честотата на положителните и отрицателните чувства се корелират отрицателно, докато интензивността на връзките се корелира положително. Тези конфликтни връзки потискат връзката между положителните и отрицателните чувства и следователно се създава илюзия, че компонентите са независими. Честотата се смята за по-добър индикатор на благополучието, защото може да се измери и е по-силно свързана с дългосрочно емоционално благополучие от интензивността.

Втората концепция, която е придобила известност сред социолозите, набляга на удовлетвореността от живота като ключов индикатор на благополучието. Разглеждан като когнитивен компонент, удовлетвореността от живота допълва щастието, по-емоционалното измерение на позитивното функциониране. Често щастието се дефинира като комбинация от удоволствие, връзки и смислен живот.

В други проучвания благополучието се разглежда спрямо глобалните въпроси за всеобхватно удовлетворение от живота и включва специфични въпроси за работа, доход, социални връзки и близост.

Емпиричните изследователски подходи за изследване на детското благосъстояние биха могли да се сведат до две основни групи – подходи, основани върху обективни, външни индикатори и субективни, личностно ориентирани подходи, където акцентът в най-голяма степен пада върху външните, материални условия на живот.

България ратифицира Конвенцията на ООН за правата на детето през 1991 година, като през 2000 е приет и Законът за закрила на детето. Паралелно със създаването на система от услуги и мерки за закрила на децата, в страната се реализира мащабна реформа за повишаване на детското благосъстояние.

Преобладаващото разбиране (споделяно от близо 2/3 от професионалистите) на това понятие е интегрално и е свързано със задоволяване на физическите, емоционалните и социални потребности на детето.

„Детско благосъстояние“ е събирателно понятие за базовите детски нужди (вкл. подкрепата за семейството и обгрижващите възрастни и социалната закрила), които са гарантирани от Конвенцията за правата на детето.“ Правата на детето са важен аспект, който професионалистите изтъкват при определяне на детското благосъстояние.

„Осъществяване правата на децата чрез политиките и практиките в държавата.“ „Когато

на всяко дете са гарантирани основните права и са осигурени основните му потребности – от храна, подслон, семейство, здраве, образование.“

В допълнение към това, според част от специалистите, детското благосъстояние неизбежно е свързано с развитието на детето: „Състояние на детето, при което за него са осигурени достатъчно възможности и условия, така че то да расте и да се развива в съответствие със своите нужди на уникално човешко същество, но и на член на обществото“(Михайлова , Михайлов , 2018).

На базата на съществуващите схващания Карол Риф генерира многомерен модел на благополучието. Включени са **шест различни компонента** на позитивно психологическо функциониране. В комбинация те обхващат благоденствието, което включва:

✓ **положително себеоценяване и самовъзприемане** - Високият резултат означава самоопределящ се и независим човек; способен да устои на социалния натиск да мисли и действа по определен начин; контролира поведението си вътрешно; оценява себе си по лични стандарти. Нисък резултат означава човек загрижен за очакванията и оценяването на другите; разчита на преценката на другите за да взема важни решения; съобразява се със социалния натиск за да мисли и действа по определен начин.;

✓ **чувство за продължително израстване и развитие като човек** -Високия резултат има човек, който има чувството за продължаващо развитие; вижда себе си като израстващ и развиващ се; отворен за нови преживявания; има чувство, че реализира потенциала си; вижда подобрение в себе си и в поведението сив течение на времето; се променя по начин, който се отразява на самопознанието и ефективността. Ниският резултат показва човек, който има чувство за персонална стагнация; липса на чувство за подобрение или развитие през в течение на времето; се чувства отегчен и незаинтересуван от живота; се чувства неспособен да развива нов начин на мислене или поведение;

✓ **вярата, че животът е пълен с цел и смисъл**- Високият резултат се отнася за човек, който има цели в живота и чувство за насоченост; чувства, че има смисъл в настоящия и минал живот; имат надежди, които им дават цел в живота; има цели за живеене. Ниският резултат сочи човек, който има липса на чувство за смисъл в живота; има малко цели, липса на чувство за насока; не вижда смисъл в живота си до сега; няма перспектива или вярвания, които да му дават смисъл на живота.;

✓ **притежаване на качествени връзки с другите**- Високият резултат се отнася за човек, който има топла задоволителна, доверена връзка с други хора; е загрижен за благополучието на другите; е способен на силна емпатия, привързаност и интимност; разбира даването и получаването в човешките взаимоотношения. Ниският резултат се отнася за човек, който има малко близки и доверени връзки с други хора; намира за трудно да бъде топъл, отворен и загрижен за другите; е изолиран и обезсърчен в междуличностните отношения; нежелаящ да прави компромиси, за да поддържа важни връзки с други хора.;

✓ **способността да се управлява ефективно нечий живот и заобикалящия го свят**- Високият резултат сочи човек, който има чувство за господство и способност при управление на средата; контролира сложен масив от странични дейности; ефективно се възползва от заобикалящите го възможности; способен да избира или създава подходящи за случая персонални нужди и ценности. Ниският резултат сочи човек, който се затруднява да управлява всекидневните дейности; чувства се неспособен да промени или подобри заобикалящата го среда; не забелязва заобикалящите го възможности; липса на чувство за контрол над външния свят.;

✓ **чувството за самоопределяне**- Високият резултат сочи човек, който притежава положително отношение спрямо себе си; признава и приема многобройни аспекти от самовключване добри и лоши черти на характери; се чувства положително за миналото. Ниският резултат се отнася за човек, който се чувства незадоволен от себе си; е разочарован от това, което сее случило в миналото; е обезпокоен за определени лични способности; желае да бъде по-различен от това, което е (Сивакова, 2012).

Въпреки наличието на множество изследвания и публикации свързани със социалната подкрепа и нейната роля за човека, все още съществуват теоретични методологични празноти. Насоката на специалистите към измерването на междуличностните взаимоотношения дават импулс за търсене на нови отговори и въпроси, свързани със социалната подкрепа и нейното влияние върху психическото здраве и благополучие на човека.

Семействата с дете с увреждане изпитват трудности при включване в общността и в използване на съществуващите ресурси поради множество и сложни проблеми, някои от които стават или са станали хронични и се умножават с времето. В тези семейства развитието и безопасността на децата с увреждания са изложени на риск, въпреки големите усилия на родителите, поради умножени вътрешни и външни трудности, причинени от неналични ресурси и социалното изключване.

Родителите на дете с увреждане се нуждаят от помощ при:

- Сложна семейна ситуация (особено подчертано при семейства с един родител, семейства с болен родител);
- Обучение на родителски умения за специфични грижи, необходими при отглеждането на дете с увреждане;
- Преодоляване на поведенчески проблеми и проблеми с посещението на училище;
- Материална подкрепа;
- Преодоляване на социалната изолация и оказване на съдействие при упражняване на права и организиране на взаимоотношенията в семейството.⁴

Дълги години работата с родители на деца с увреждания е пренебрегвана поради факта, че се акцентира върху институционална грижа за детето. Образа на майката и на родителите като цяло се е свързвал с тези, които са изоставили детето. Днес с промените настъпили в структурата на институциите и в отношението към до скоро „изоставените” деца и децата с увреждания се променя и отношението на родителя към детето с увреждане. Колкото и да е трудно решението- да отгледаш дете с увреждане в България все повече родители се решават на това и заемат своето място - до детето. В този момент нужда от грижи има не само то. Промените които настъпват у родителя са твърде значими и той в голяма степен се нуждае от подкрепа за приемане на тези промени и справяне с трудностите. Специфичните нужди на родителите на деца със специални нужди са свързани с необходимостта от консултиране и подкрепа на семейството още от родилното отделение и подпомагане за възстановяването, социализацията и интеграцията на детето.⁵

4. Видове социални услуги за семейства с дете увреждане в България

Предполагаемият брой на децата с увреждания и затруднения в развитието е около 32 000, въпреки че няма пълни данни за точния им брой в страната. През последното

⁴<https://www.unicef.org/serbia/media/876/file/Supporting%20families%20with%20children%20with%20disability.pdf>

⁵<https://sacp.government.bg/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB>

десетилетие бяха затворени всички домове за деца с увреждания и половината от Домовете за медико-социални грижи, което доведе до значително намаляване на броя на децата в институционална грижа — от 7 587 през 2010 г. до 633 в края на 2018 г. С приетия в края на 2015 г. Закон за предучилищното и училищно образование бяха създадени условия за приобщаване на децата с увреждания в общата образователна система. През учебната 2018 – 2019 г. 22,035 деца с увреждания и специални потребности посещават училища и детски градини.

Въпреки националните усилия обаче децата с увреждания продължават да са една от най-изолираните и невидими групи в обществото. При тях има повишен риск от раздяла от биологичните си семейства, по-голяма вероятност да живеят в институционални грижи или да останат извън училище или детска градина. Според данните за 2018 г. около 90% от всички деца в Домовете за медико-социални грижи за деца и 50% от децата в Центровете за настаняване от семеен тип са с увреждания. Приблизителният брой на децата с увреждания, които не посещават училище, е около 10 000. Освен това има данни, че много от младежите с увреждания на възраст между 15 и 24 г. не са заети с работа, учене или обучение.⁶

Предоставянето на социални услуги за деца цели създаването на условия за пълноценно развитие, чрез грижа и подкрепа на децата в общността и децата в риск. Процесът по закрила на детето се осъществява и чрез редица мерки, които се изразяват в насочване към подходящи социални услуги за деца, предоставяни в общността, включително и от резидентен тип. Фокусът при организирането, предоставянето и управлението на социалните услуги за деца е детето със своята уникалност на възможностите за реализация, без значение на етническа принадлежност, пол, увреждане, възраст, социално положение. Развитието и реализирането на социалните услуги за деца и семейства следва европейските и национални принципи на хуманност и солидарност като осигурява достъпни и качествени социални услуги в общността, интеграция съобразена с индивидуалните потребности и грижа за децата от рисковите групи за ефективно социално включване.⁷

Регистър на видовете социални услуги, финансирани от държавния бюджет:

- Дневен център за пълнолетни лица с увреждания
- Дневен център за пълнолетни лица с увреждания – седмична грижа
- Дневен център за подкрепа на лица с увреждания, включително с тежки множествени увреждания
- Дневен център за пълнолетни лица с тежки множествени увреждания
- Център за социална рехабилитация и интеграция
- Приют
- Център за настаняване от семеен тип за младежи с увреждания
- Център за временно настаняване
- Кризисен център
- Преходно жилище
- Наблюдавано жилище
- Защитено жилище за лица с психични разстройства
- Защитено жилище за лица с умствена изостаналост
- Защитено жилище за лица с физически увреждания

⁶<https://asp.government.bg/bg/deynosti/podkrepa-na-horata-s-uvrezhdaniya/pravo-na-mesechna-finansova-podkrepa/>

⁷<https://asp.government.bg/>

Българското законодателство е предвидило и месечни помощи за отглеждане на дете с увреждания; домашни грижи, покрити от НЗОК; добавки и грижи за хора с увреждания. Добавката може да се получи, когато се полагат грижи за човек с трайни увреждания, който се нуждае от чужда помощ.

Имате право на месечните помощи за грижи за дете с увреждане, независимо от дохода на семейството. Трайното увреждане трябва да е установено от компетентните здравни органи – териториална лекарска комисия /ТЕЛК/ и национална лекарска комисия /НЕЛК/. Тези помощи не зависят и от това дали сте осигурен или не. За да получите безплатни лекарства и медицински изделия за домашно лечение, Вашето заболяване трябва да е включено в списъка на заболяванията, чието домашно лечение се покрива от НЗОК.⁸

Размерът на помощта за отглеждане на дете с увреждания се определя всяка година въз основа на Закона за държавния бюджет.

Заклучение

От направеното литературно проучване относно благополучието в семейство с дете с увреждане, могат да бъдат направени следните изводи:

- Медицинският и благотворителният подходи по отношение на уврежданията все още преобладават в политиката, практиките и всеобщото разбиране за уврежданията;
- усилията са насочени към справяне с отделното състояние, а не към премахването на институционалните, социалните и физическите пречки и тези, породени от нагласите, които ограничават участието на хората със специални потребности;
- Не са достатъчно развити ранното установяване и услугите за интервенция в ранна детска възраст;
- Не е недостатъчна подкрепата за лицата, полагащи грижи за деца с увреждания и със затруднения в развитието, включително чрез психологически консултации, групи за родителска подкрепа и придобиване на умения, както и чрез предоставянето на надеждна информация за грижите, социалните и санаториални услуги и др.;
- Необходими са повече инвестиции в професионалното развитие на учителите чрез повишаване на уменията им да зачитат многообразието и да оказват подкрепа при учене;
- Средата в образователните институции трябва да насърчава учителите да сътрудничат помежду си, с други специалисти и в общността, за да бъде осигурена персонализирана подкрепа за всички деца с увреждания;
- Подпомагащите технологии, най-вече технологиите за алтернативна комуникация и за увеличаване на способностите (включително нискобюджетните), не се използват от практикуващите специалисти с цел улесняване на участието и ученето на децата с увреждания;
- Много деца с увреждания не получават подкрепа или достъп до адаптиране учебни материали;
- Повечето сгради, улици, превозни средства на обществения транспорт, училища, спортни съоръжения, зали за културни мероприятия, центрове за услуги, площадки и др. не са достъпни и не са приспособени за деца с увреждания;
- Стереотипите и дискриминацията от страна на семейства, специалисти, връстници, работодатели и обществеността продължават да подкопават правата на децата с увреждания;

---

⁸<https://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=bg>

Литература

Механджийска Г. Социалната подкрепа на личностно-центрираната социална работа , Пътища на професионализма в социалната работа. Под ред. на С. Цветанска, София, 2018 (стр.67-80)

Михайлова Н., Михайлов С., Повишаване на детското благополучие- теоретични подходи и практическо разбиране // е- списание Социална работа 2018, бр. 2 година VI, 41–63

Найденова, В. Социалната подкрепа – модерни психологически теории и методи за нейното изследване, В: Сборник на III Национален конгрес по психология, Европейски Перспективи пред Българската психология, Софи-Р, София, стр. 500-505. ISBN: 9546381373, В: Сборник на III Национален конгрес по психология, Европейски Перспективи пред Българската психология, 2006, стр.:500-505, ISBN: 9546381373, Ref

Сивакова, В. Психологическо и социално благополучие и социална интеграция, Сборник Социално благополучие, приобщаващо образование и социална интеграция – изследвания и резултати., УИ „П. Хилендарски”2012

<https://www.encyclopedia.com/social-sciences/applied-and-social-sciences-magazines/introduction-concepts-family>

<https://www.carersaustralia.com.au/wp-content/uploads/2020/08/How-Does-Having-a-Child-with-a-Disability-Affect-a-Family.pdf>

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18060488/>

<https://www.unicef.org/serbia/media/876/file/Supporting%20families%20with%20children%20with%20disability.pdf>

<https://sacp.government.bg/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB>

<https://asp.government.bg/bg/deynosti/podkrepa-na-horata-s-uvrezhdaniya/pravo-na-mesechna-finansova-podkrepa/>

<https://asp.government.bg/>

<https://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=bg>